

**RECENZJA KSIĄŻKI WALDEMARA
FURMANKA „CZŁOWIEK W BADANIACH
WSPÓŁCZESNEJ PEDAGOGIKI ZORIENTOWANEJ
PERSONALISTYCZNIE”**

Rzeszów 2019

ISBN 978-83-7996-604-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego

Ryszard Gerlach

ORCID: 0000-0002-0669-589X

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

adres e-mail: gerlach@ukw.edu.pl

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego ukazała się kolejna książka Waldemara Furmanka pt. *Człowiek w badaniach współczesnej pedagogiki zorientowanej personalistycznie*. Autor już we wstępie stawia szereg pytań, na które odpowiedzi zamieszcza w omawianej monografii. Przyjął On założenie, że celem tej publikacji jest ukazanie syntetycznego „portretu człowieka jako osoby”. Najważniejsze pytanie współczesnej pedagogiki, na które stara się odpowiedzieć, brzmi jego zdaniem: *Jak należy rozumieć pojęcie człowiek w świetle wyników badań naukowych, które prowadzone są przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych?* Jak autor podkreśla, celem podstawowym prezentowanego opracowania jest zebranie wiedzy na temat człowieka, wiedzy rozproszonej w różnych dyscyplinach. Podejście transdyscyplinarne zastosowane przez autora uznać należy za właściwe, pozwalające spojrzeć na prezentowane zagadnienia z różnych punktów widzenia.

Struktura recenzowanej publikacji jest przejrzysta i logiczna. Monografia składa się z trzech części. Są to: część pierwsza *Antropologia osoby podstawą pedagogiki humanistycznej*, część druga *Charakterystyka osoby* i część trzecia *Problematyka struktury osoby ludzkiej*. W każdej części wyróżniono rozdziały, a w nich podrozdziały oraz w niektórych również bardziej rozdrobnione części. Struktura poszczególnych części jest logiczna, przemyślana, czasami jednak

poszczególne jej elementy są bardzo małe objętościowo, co w moim przekonaniu nie zawsze jest korzystne. Omawiane zagadnienia są więc tylko sygnalizowane, a nie szerzej omawiane.

Część pierwsza składa się z siedmiu rozdziałów, w których zaprezentowano takie zagadnienia, jak:

- Człowiek: cechy życia, czas życia – wokół istoty człowieka;
- Człowiek obiektem badań naukowych;
- Problemy metodologiczne badań nad człowiekiem;
- Człowiek obiektem badań;
- Obrazy człowieka w badaniach naukowych;
- Obraz człowieka w psychologii;
- Człowiek w koncepcji personalistycznej.

W części drugiej publikacji wyróżniono tylko dwa rozdziały zatytułowane „Człowiek jest sam w sobie osobą” oraz „Człowiek jest bytem aksjologicznym”

Natomiast część trzecia została podzielona na pięć rozdziałów zatytułowanych kolejno:

- Cieleśność człowieka;
- Sfera życia psychicznego. Procesy poznawcze;
- Sfera afektywna życia psychicznego. Uczucia i emocje w aktywności człowieka.
- Duchowość człowieka odniesieniem do badań w pedagogice;
- Tajemnice życia człowieka.

Całość zamyka zakończenie oraz bibliografia i netografia.

Każdą z części monografii poprzedza wstęp, w którym autor wprowadza w problematykę zamieszczoną w poszczególnych rozdziałach. Zgodzić się należy ze stwierdzeniem autora, że omawiana w pierwszej części opracowania problematyka „ma istotne znaczenie dla rozmaitych nurtów nauk o wychowaniu człowieka, w tym przede wszystkim wychowania ku wartościom (również wartościom pracy)”. Treści zamieszczone w poszczególnych rozdziałach tej części zawierają interesujące zagadnienia, które zasługują na uwagę potencjalnych czytelników. W pierwszym z nich mowa jest między innymi o trudnościach w ustaleniu jednoznacznej definicji człowieka. Autor omawia to pojęcie z punktu widzenia nauk biologicznych, zwraca uwagę na różnice anatomiczne odróżniające człowieka od reszty naczelnych, przytacza różne definicje życia, pisze o konieczności i potencjalnych cechach życia człowieka, o jego zdrowiu oraz wspomina o człowieku niepełnosprawnym. Dopełnieniem są informacje dotyczące czasu życia człowieka, w tym dane demograficzne.

Interesujące treści odnoszące się do takich zagadnień, jak między innymi wielość punktów widzenia na człowieka w refleksji naukowej, naturalistyczny i antynaturalistyczny paradygmat rozważań na temat człowieka oraz humanistyczny model poznania zamieszczone zostały w kolejnym rozdziale.

Istota podejścia systemowego oraz reguły metodologii badań systemowych, to zagadnienia rozpoczynające następny rozdział. Zamieszczono w nim między innymi treści dotyczące paradygmatu systemowości w badaniach człowieka, systemowej koncepcji człowieka w pedagogice humanistycznej, wielowymiarowości systemu cech człowieka oraz wybranych trudności metodologicznych. Za inspirujące uznać warto omówienie teoretycznych modeli człowieka, a także konsekwencje metodologiczne badania systemu aksjologicznego człowieka.

Biorąc pod uwagę tytuł publikacji, jako zasadne uznać należy treści rozdziału czwartego, w którym omówiono między innymi językowy obraz pojęcia „człowiek” oraz teologiczny punkt widzenia człowieka. Mowa jest też o człowieku jako obiekcie badań filozoficznych, antropologicznych, historycznych i archeologicznych, socjologicznych oraz psychologicznych. Jest to ciekawe podejście do zagadnienia badań na temat człowieka.

Stosunkowo skromny objętościowo jest kolejny rozdział, w którym zamieszczono tylko jeden podrozdział na temat modeli człowieka ujmowanych z różnych perspektyw teoretycznych. Jest to bardziej zasygnalizowanie problemu niż jego omówienie. Treści w nim zawarte mogą jednak być inspiracją do przemyśleń i własnych poszukiwań czytelników zainteresowanych tym zagadnieniem.

Obrazy człowieka w psychologii klasycznej, poznawczej, humanistycznej, egzystencjalnej, pozytywnej zamieszczono w rozdziale szóstym. Jest to zagadnienie warte zaakcentowania w tego rodzaju publikacji. Podobnie ocenić można rozważania na temat personalizmu, w tym pedagogiki personalistycznej, zamieszczone w ostatnim rozdziale pierwszej części monografii.

Cała pierwsza część pracy W. Furmanka jest obszerna, zajmuje bowiem połowę całości. Treści w niej zawarte są interesujące i warte upowszechnienia.

Motto części drugiej brzmi: „Odmienność jest niezmienną cechą każdego z nas”. Część ta nie jest zbyt obszerna, składa się bowiem, jak już wspomniano, tylko z dwóch rozdziałów. Treści w niej zamieszczone obejmują rozważania prezentujące kolejne wymiary osoby ludzkiej. „Odniesieniem jest integralny model osoby: wychodząc od cielesności (sfery biotycznej), przez życie psychiczne (sfera poznawcza i emocjonalna), do sfery duchowej”. W szczególności w rozdziale pierwszym autor akcentuje takie zagadnienia, jak między innymi tajemnica

osoby, eksplikacja pojęcia osoba, człowiek jako osoba rozwijająca się transgresyjnie oraz istota stworzona do miłości, osoba będąca istotą społeczną i stająca się nią.

Z kolei w rozdziale drugim, w nawiązaniu do jego tytułu, mowa jest o człowieku jako wartości, istocie etycznej, a także eksplikacji pojęcia człowieczeństwo. Zasygnalizowano też zagadnienie wolności oraz odpowiedzialności i godności w życiu i pracy człowieka. I w tym przypadku zamieszczone treści są interesujące i warte upowszechnienia. Przynajmniej część z nich mogła być jednak bardziej rozbudowana.

W trzeciej części monografii ukazano, jak stwierdza autor, strukturę osoby. Zwrócono w niej uwagę na trzy komponenty: sferę cielesności – życia biologicznego, sferę zjawisk psychicznych – zjawisk poznawczych i afektywnych, oraz sferę życia duchowego człowieka. „Jak gdyby w tle omawianych zjawisk ukazują się treści wskazujące na życie społeczno-kulturowe i światopoglądowe (aksjologiczne) człowieka”. W poszczególnych rozdziałach mowa jest między innymi o antropologii ciała, cielesności człowieka i jego pracy ze zwróceniem uwagi, że cielesność człowieka jest też kategorią pedagogiczną. Autor sygnalizuje też zagadnienie odnowy biologicznej. To w pierwszym z pięciu rozdziałów tej części publikacji.

W kolejnym natomiast jest mowa o strukturze sfery psychicznej, rozumności człowieka, zdolności i procesach poznawczych, wyobraźni i myśleniu, rozumieniu, inteligencji człowieka, języku i mowie oraz pamięci i uwadze.

Za interesujące uznać należy zasygnalizowane w następnym rozdziale takie zagadnienia, jak między innymi emocje, uczucia, procesy i inteligencja emocjonalna, a także procesy motywacyjne.

Z kolei czwarty rozdział tej części monografii zawiera zagadnienia, jak wynika to z jego tytułu, dotyczące duchowości człowieka. Autor skupił się zwłaszcza na filozoficznym, teologicznym i psychologicznym rozumieniu duchowości. Opisał relacje duchowość a religijność człowieka, wspomniał również o duchowości w rozumieniu pedagogiki, a także o sumieniu.

Całość rozważań kończy krótkie zasygnalizowanie zjawisk trudnych, parapsychologicznych, które zamieszczono w jednym tylko podrozdziale ostatniego rozdziału trzeciej części publikacji. W krótkim zakończeniu autor podsumowuje swoje rozważania.

Przechodząc do ogólnej oceny książki Waldemara Furmanka uznać należy, że powstała publikacja interesująca i aktualna. Warto, by zapoznali się z nią zarówno pedagodzy, jak i przedstawiciele innych dyscyplin, szczególnie reprezentujący nauki społeczne i humanistyczne, zarówno teoretycy, jak i praktycy,

a także studenci i doktoranci. Jest to bowiem bogaty materiał oparty na analizie literatury z różnych dziedzin nauki, ukazujący temat człowieka w sposób szeroki i różnorodny, prezentujący nowe spojrzenie na tę problematykę. Myślę, że powinna ona zainicjować debatę nad zagadnieniami w niej poruszonymi. Istotnym walorem publikacji jest też obszerna i różnorodna bibliografia odsyłająca czytelnika do innych opracowań z tego zakresu.